

Üld- ja kutsehariduse uue riikliku õppekava üldosa

Teaduste Akadeemia hariduskomisjon

27. aprill 2026

Rain Mikser

TÜ haridusteooria professor,
teadlaste töörühma juht

Töörühma eesmärgid:

– põhikooli, gümnaasiumi ja kutsehariduse uute õppekavade üldosade aluspõhimõtete väljatöötamine (eeldatav tähtaeg dets. 2026);
õppekavade üldosade esmaversioonide väljatöötamine koostöös sidusrühmade esindajatega; sisend ainekavade väljatöötamisse.

Tähtajad täpsustuvad sõltuvalt koostööst sidusrühmadega, eksperthinnangutega saadavast tagasisidest jms.

K: Millal?

V: Uue üld- ja kutsehariduse riikliku õppekava koostamise teadlaste juhtrühm töötab ametlikult alates **1. veebruarist 2025.**

K: Kes?

V: Juhtrühma koosseisu

moodustamise **põhimõtted:**

- 1) Rühm moodustub haridusteadustes või lähedases valdkonnas doktorikraadi omandanud teadlastest.
- 2) Liikmete teadus-, -õppe ja arendustegevus on seotud üld- ja/või kutsehariduse ja õpetajakoolituse teemadega, soovitav varasem töökogemus pedagoogilisel ametikohal üld- ja/või kutseharidusasutuses, samuti administratiivkogemus haridusvaldkonnas.

3) Rühma püsikoosseisu moodustamisel
arvestatavad eri tasandite
kompetentsivaldkonnad:

a) **õppekavateooria ja -arenduse
üldküsimused** (teadlased, kel olemas õppekava-
teemalise õppetöö läbiviimise kogemus ja
rahvusvaheline ning omamaine õppekava
üldküsimuste alane publitseerimiskogemus);

**b) peamised kooli ainevaldkondade
ülesed pedagoogikavaldkonnad**
(pedagoogiline psühholoogia, haridus-
sotsioloogia, haridusfilosoofia, haridus-
poliitika, haridusajalugu);

c) eelneva kahe kriteeriumi raames **üldhariduse eri ainevaldkonnad**; püsikoosseisu liikmed võivad vajadusel ja võimalusel koondada (st hõlmata) lähedasi ainevaldkondi; **NB! See ei ole veel ainekavade tööühm!**

d) Töörühma põhikoosseisu moodustamisel arvestatakse **eri ülikoolide** võimalikult tasakaalustatud esindatust ning liikmete varasemat osalust eelnevates töörühmades (st alates 2020), niivõrd kui seda võimaldavad eelnevalt kirjeldatud põhimõtted.

Töörühma koosseis:

- 1) Rain Mikser – TÜ haridusteooria professor, TLÜ vanemteadur
- 2) Mati Heidmets – TLÜ emeritprofessor
- 3) Edgar Krull – TÜ emeritprofessor
- 4) Maria Erss – TLÜ õppekavateooria dotsent
- 5) Triin Lauri – TLÜ avaliku poliitika dotsent
- 6) Karmen Trasberg – TÜ hariduskorralduse lektor
- 7) Tiina Kivirand – TÜ kaasava hariduse lektor
- 8) Karin Lukk – Tartu Kivilinna Kooli direktor
- 9) Piret Viirpalu – Kõrgema Kunstikooli Pallas rektor
- 10) Tormi Kotkas – HTM huvihariduse valdkonna juht

Lisanduvad HTM-i spetsialistid

Rain Mikser - TA hariduskomisjon 27 apr
2026 - ainult komisjoni liikmetele

Töörühma liikmete ülesanded:

- osalemine töörühma koosolekutel;
- senise õppekava arendus- ja rakendus-tegevuse alase teabe kogumine ja analüüs;
- töödokumentide tekstiloome;
- töörühma esindamine esindus-, teavitus- ja aruteluüritustel;
- vajadusel erakorraliste (ajutiste) ekspertide kaasamine

Vastavalt rühmasisestele kokkulepetele ning 15. dets. 2025. aastal esitatud ning HTM-i poolt kinnitatud selgituskirjale lähtub tööriühm oma töös järgmistest **põhimõtetest**:

1) Õppekava on **ühiskondlik kokkulepe** eri sidusrühmade vahel, keda õppekava otsesemalt või kaudsemalt mõjutab. Seega on tööriühma sisend mõeldud edasiarenduseks koostöös eri sidusrühmadega.

2) Õppekava-arendus põhineb **tasakaalustatud arusaamal muutustest ja traditsioonist** – sellest, mida on kehtivate ja varasemate õppekavadega võrreldes vaja muuta ning sellest, mis väärrib säilitamist ja olemasoleva edasiarendamist.

3) Õppekava-arendus põhineb **omamaise eripära ja traditsioonide** ning teiselt poolt **rahvusvaheliste suundumuste tasakaalustatud arvestamisel**. Vältida tuleb nii ühekülgset rahvuskesksust kui kriitikavaba lähtumist üleilmsetest suundumustest.

4) Õppekava-arendus põhineb **teadusliku ja praktilise teadmise** tasakaalustatud rakendamisel.

5) Õppekava-arendus lähtub eeldusest, et üldosa põhikomponentide tasemel vajavad õpilased **ühtset õppekava** sõltumata õpilaste toevajadusest ning sellest, kas nad õpivad **üld- või kutseharidussüsteemis**.

6) Riikliku õppekava üldosa **komponendid peavad olema omavahel seotud**, see suurendab üldosa **kasutusväärtust õpetaja jaoks**. Ühelt poolt on õppekava ühiskondlik kokkulepe, teisalt on see õpetaja tööd reguleeriv ja suunav alusdokument, mille kasutatavus on seotud sellega, kui võrd õpetaja selle omaks võtab.

Töö aluseks olevad dokumendid

a) Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tartu Ülikooli vahel sõlmitavad iga-aastased **lepingud**, mis sätestavad vastavad tegevused aasta lõpuks oodatavad tulemused;

b) 2025. aastal kehtivad Eesti Põhikooli ja Gümnaasiumi **riiklikud õppekavad** ning nende aluseks olevad Eesti ja rahvusvahelised alusdokumendid [vt PRÕK, § 2. (3); GRÕK, § 2. (3); kehtivate riiklike õppekavade **üldstruktuur**;

c) **Varasemad** Eesti taasiseseisvumise järgsed üldhariduse riiklikud õppekavad (vastu võetud aastatel 1996 ja 2002);

d) Töörühma liikmete hinnangul vajalikuks peetav riikliku õppekava arendamise alane kodumaine ja rahvusvaheline **teaduskirjandus**;

e) Töörühma hinnangul vajalikuks peetavad riiklike õppekavade arendust mõjutavad **rahvusvaheliste organisatsioonide** uuringutulemused ning arendusdokumendid;

f) Töörühma liikmete hinnangul vajalikuks peetavad **teiste riikide riiklikud õppekavad** ning nende aluseks olevad dokumendid;

Töörühm on praeguseks vastu võtnud ning HTM-i esindajad kinnitanud kolm väljatöötatud dokumenti:

- 1) Õppekava üldosa arendamise selgituskiri Vol. 1
(4. aug. 2025)
- 2) Seisukoht eluks vajalike toimetulekuoskuste klassifikatsiooni suhtes (18. nov. 2025)
- 3) Õppekava üldosa arendamise selgituskiri V. 2
(15. dets. 2025)

Töörühma senised järelused ja ettepanekud:

1) Vaatamata erinevustele mitmetes üksikasjades lähtuvad taasiseseisvumisjärgsed üldhariduse riiklikud õppekavad **sarnasest ülesehitusloogikast**. Seega ei ole toimunud põhimõttelisi murrangulisi muutusi ning struktuuri võib hinnata suhteliselt järjepidevaks.

2) Üldistades rahvusvahelisi käsitusi õppekavade põhikomponentidest järeldeb tööruhm, et kehtivate õppekavade üldosade struktuur **üldiselt vastab õppekavade rahvusvaheliselt tunnustatud tüüpstruktuurile.**

Eesti riiklike õppekavade üldosade struktuuri ja põhikomponente on võimalik selgitada rahvusvahelisele erialasele teadlaskonnale. Eesti riiklike õppekavade põhistruktuur on rahvusvaheliselt võrreldav ning seda saab pidada eeliseks.

Arvestades taasiseseisvumisjärgsete riiklike õppekavade üldosade struktuuri **järjepidevust** ja **rahvusvahelist võrreldavust** ning teisalt Eesti üldhariduse püsivalt head taset rahvusvaheliste võrdlusuuringute põhjal, samuti vajadust alusväärtuste tasemel positsioneeruda rahvusvahelises olukorras, tõdeb töörühm **üldosa kasvavat vajalikkust riiklikus õppekavas ning toetab nende säilitamist ja tugevdamist.**

Samas vajavad üldosad parema kasutatavuse huvides senistega võrreldes olulisi täiendusi ja muudatusi. Need täiendused ja muutused on omakorda aluseks ainekavade edasisele arendamisele.

Kehtivate õppekavade üldosad ei käsitle **alusväärtuste** paragrahvis otseselt **indiviidi ja ühiskonna suhte** küsimust. Üldistatult eristub siin kolm võimalust:

- (a) lähtumine *õpilase* vajadustest;
- (b) lähtumine *ühiskonna* vajadustest;
- (c) ühiskonna ja indiviidi positsiooni *lepitamine*.

Mõistagi on viimane võimalus kõige pragmaatilisem, ent ka sel juhul tuleb selle käsituse aluseid selgitada.

Töörühm teeb ettepaneku täpsustada ühiskonna ja indiviidi suhet tulevaste riiklike õppekavade alusväärtuste alastes paragrahvides. Töörühm soovitab alustada **ühiskonnakäsituse** määratlemisest.

Hõlmates ühtaegu nii eesti kultuuri-
traditsioonide, Euroopa ühisväärtuste kui ka
üleilmastumise mõõdet ei käsitle alusväärtuste
paragrahv otseselt **rahvusliku ja**
rahvusvahelise suhte küsimust. Töörühm teeb
ettepaneku täpsustada rahvusliku ja
rahvusvahelise mõõte suhet tulevaste riiklike
õppekavade alusväärtuste alastes
paragrahvides.

Riiklik õppekava vajab võimalikult selget ühiskondlikku kokkulepet **ideoloogilise ja filosoofilise aluse** näol, see on vajalik õppekava ülejäänud põhikomponentide osas valikute tegemiseks ning selle väljendamiseks on alusväärtuste paragrahv põhjendatud asukoht.

Õppekavakirjanduses eristatakse nn
filosoofilis-normatiivset ja teiselt poolt *edule*
ja toimetulekule suunatud pädevus-
raamistikke: esimene neist alustab
ühiskonnast, teine **indiviidist**. Need peavad
olema omavahel kooskõlas (Weinert 2001)

Töörühm juhib tähelepanu, et alusväärtuste paragrahvi rakendatavus on suurem, kui see ei piirdu üksnes soovitatavate väärtuste ja nende aluseks olevate dokumentide loeteluga. Töörühm soovitab selgelt nimetada ja keskenduda potentsiaalselt **omavahel pinges olevatele või vastandlikele väärtustele.**

Kooli **sihiseadet** käsitleva paragrahvi alguses on otstarbekas eristada kooli **eripärane ülesanne** õpilase teiste õpi- ja kasvukeskkondade hulgas (perekond, eakaaslased, meedia jne). Seejuures on soovitatav tugineda mõnele rahvusvaheliselt tunnustatud teoreetilisele käsitlusele (nt U. Bronfenbrenner).

Kooli sihiseades on otstarbekas eristada neid inimese vaimseid, kõlbelisi, emotsionaalseid, sotsiaalseid ja füüsilisi omadusi, mida kool **saab arendada**, ning neid, mille osas kooli võimalused on väga piiratud. See võimaldab vältida liigsete ootuste ja kohustuste asetamist koolidele ja õpetajatele.

Üldpädevused (§ 4)

Olemasolev esindusliku valimiga uuring Eesti üldhariduskoolide õpetajate seas (Viirpalu jt 2022) on näidanud õpetajate tugevat eelistust üldpädevuste sõnastamisele riiklikus õppekavas (60,2% vastanuist vastandina 15,9%-le, kes seda ei soovi).

Kavandatava riikliku õppekava tarbeks on **üldpädevuste kontseptsiooni** loomas selleks eraldi loodud **TÜ töörühm**. Tolle töörühma üldpädevuste kontseptsiooni praeguses versioonis on loetletud 12 üldpädevust, seega on nende arv võrreldes kehtivates riiklikes õppekavades loetletutega kolmandiku võrra tõusnud (seni 8).

Seoses põhikooli ja gümnaasiumi üldpädevustega juhib käesoleva dokumendi koostanud töörihm tähelepanu järgnevale:

a) Üldpädevuste loetelu määratlemisel ja sõnastamisel on asjakohane lähtuda eelnevalt määratletud **alusväärtustest** ja vastavalt põhikooli või gümnaasiumi **sihiseadest**.

Soovitav on üldpädevuste loetelus võimalikult säilitada neid, mille osas on üldine või **suur kattuvus eri dokumentide lõikes** (nt Euroopa Nõukogu soovitatavad võtmepädevused, seni kehtivates Eesti õppekavades esitatud pädevused, TÜ tööühma väljatöötatud pädevused): kultuuri- ja väärtuspädevus, kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, õpipädevus, digipädevus, ettevõtlikkuspädevus.

Töörühm soovib üldpädevuste loetelu puhul pidada silmas eri pädevuste võimaliku **sisulise kattuvuse** probleemi, mis raskendab üheselt mõistetavust ja vähendab selgust. Seetõttu peaks pädevuste arv olema pigem mõõdukas.

Pädevuste loetelu järjestus peaks järgima teatavat **sisuloogikat**. Nii võiks *filosoofilis-normatiivse* ja teisalt *edule ja toimetulekule* suunatud pädevusi eristades seada esikohale kultuuri-, väärtus- ja kodanikupädevus kui ühiskonnale orienteeritud pädevused; ettevõtlikkus- või digipädevusi võib lugeda edule ja toimetulekule orienteeritud pädevusteks.

Säilitades kooliastmeti taotletavad pädevused tuleks luua selge seos kogu **PRÕK-i hõlmavate ja põhikooli eri astmete üldpädevuste vahel**. Kehtivas PRÕK-is on see raskesti hoomatav, ka on kõigis kolmes kooliastmes eraldi taotletavate pädevuste hulk peaaegu kaks korda suurem (14 – 15) kui kogu põhikooli hõlmavate pädevuste arv (8).

Õppimise käsitus ((PRÕK § 5/ GRÕK § 6)

Olemasolev esindusliku valimiga uuring Eesti üldhariduskoolide õpetajate seas (Viirpalu jt 2022) näitab õpetajate tugevat eelistust õppimise käsituse sõnastamisele riiklikus õppekavas (57,7% vastanuist vastandina 21%-le, kes seda ei soovi).

Töörühm soovib õpikäsitused PRÕK-is ja GRÕK-is selgelt ühitada. Tänapäevase arusaama kohaselt ei väljendu kaugeltki kogu õppimine väliselt avalduvas käitumisvõimes. Samuti on *igapäevaelus toimetuleku* iseseisev rõhutamine liialt kitsas alusväärtuste, sihiseade ning nn normatiivsete üldpädevuste saavutamise seisukohalt (nagu kultuuripädevus, kodanikupädevus või kestlikkuspädevus), mille puhul on keskne hoiakute ja väärtuste kujunemine.

Õppekeskkond (PRÕK § 6/ GRÕK § 7)

Täheldame, et õppekeskkonna paragrahv dubleerib olulises osas õpikäsituse paragrahvi ning on liialt detailne ja mahukas, et see ilma täpsete rakendusjuhusteta sobiks õpetaja töö suunamiseks. Soovitame õppekavas selgelt määratleda kahe järjestikuse paragrahvi – õpikäsituse ja õppekeskkonna – omavahelise seose ning samas aluse nende eristamiseks õppekava üldosas.

Õppe ja kasvatus rõhuasetused põhikooli kolmes astmes (§ 8, § 10 ja § 12).

Töörühm täheldab, et *rõhuasetused* on dokumenti eelnevate osadega võrreldes uus mõiste, mille suhe dokumendi teiste osadega, eelkõige põhikooli sihiseadega (§ 3), jääb ebaselgeks. On need on sihiseade täpsustused või midagi muud? Töörühm soovib kooliastmete rõhuasetused selgelt suhestada põhikooli sihiseade ja üldpädevuste paragrahvide sisuga.

Õppekava läbivad teemad (PRÕK § 14; GRÕK § 10)

Uuring (Viirpalu jt 2022) näitab õpetajate suurt eelistust läbivate teemade sõnastamisele õppekavas (69% „jah“ vs 13,9% „ei“). Veel enam soovitakse, et läbivad teemad oleks otse seotud kirjeldatavate üldpädevustega (79,5% „jah“).

Kehtivad PRÕK ja GRÕK eristavad kaheksat läbivat teemat. Nende arv ühtib loetletud üldpädevuste arvuga ning soovil võib teatud üldpädevusi seostada teatud läbivate teemadega, ei ole üldpädevuste ja läbivate teemade seos piisavalt selge, et moodustada tervikut. Samuti puuduvad läbivaid teemasid käsitlevates paragrahvides õpetajale piisavaks toeks olevad juhised läbivate teemade käsitlemiseks eri ainete tundides.